

HUNGARIAN PEOPLE'S REPUBLIC MINISTRY OF INTERNAL AFFAIRS

STRICTLY CONFIDENTIAL!

RECLASSIFICATION ENDED
by 1995. évi LXV. tv. 28. §-ára
figyelemmel.

ORGANIZATION: _____

DEPARTMENT: _____

WORK DOSSIER

CLASSIFICATION: _____ *ügyvár*

LAST NAME: _____ *David Mátys*

DOSSIER NUMBER: _____ *10-60019*

AZ ÜGY _____ KÖTETBEN

VOLUME NUMBER: _____ *1*

A Tö. Hivatal
az E. alapján
az iratokat átvette.

MEGNYITVA: 1968 VIII 13

LEZÁRVA: 19 _____

ARCHIVE NUMBER: _____

*11-10/621/64.
5/6-580 3.1.2.*

22/133/1

B.M. II/5-e alosztály.

Szigoruan titkos!

Adta: "Dávid M"

Vette: Borók Kálmán fhdg
1960. V. 23.

Tárgy: Hanguati

J e l e n t é s
Budapest, 1960. június 23.

"Dávid M" jelenti:

- 2 -

Hermann beszélt arról is, hogy nem értettem pontosan, hol - határozat -tervezet készül, amely Lukácsot, Hermannt és Hellert állítólag "magyar nacionalisták"-nak bélyegzi. Ez valóban helytelen lenne, ha ugyan igaz egy ilyen határozat-félének a készítése.

"Dávid M"

Borók Kálmán r.fhdgy.

K: 5 pld.

G: Bnó

16/1546 1553

3.1.2.M-22133/1

2

Belügyminisztérium
II/5-e alosztály

Szigorúan titkos!

Adta: "Dávid Mátvás "

Vette: Borók Kálmán r.fhdgy
1960. júl. 4.

Tárgy:

J e l e n t é s
Budapest, 1960. július 25.

"Dávid Mátvás 2 jelenti :

Az elmúlt napokban kétszer is beszéltem Hermann Istvánnal és Heller Agnessel, először az "Aki szelet vet" bemutatója után. Szó esett Hermannnak mostanában megjelent két "vonalas" cikkéről ("Élet és Irod" - "Magyar Nemzet"/, amelyekkel kapcsolatban Hermann kijelentette, hogy lám, filozófus körökben még mindig revizionistáknak tartják őket. Próbáltam finoman, óvatosan, persze megértetni velük, hogy Makai Máriának és Földesi Tamásnak a "Filozófiai Szemle"-ben mégis csak valami igaza Heller etikai nézeteivel kapcsolatban, s azt is, hogy Heller azért mégsem azonos Hermannal. Ezt azonban Hermann és Heller azzal háritották al, hogy ők nem olvasták, s nem is hajlandók elolvasni a Filozófi Szemleben megjelent Makai-Földesi tanulmányt.

Szó esett Forgács László "Ünnep után" című most megjelent tanulmányáról, amely Hermannal, és Földesi Tamás "Az Akarat-szabadság problémája" című filozófiai monográfiájáról, amely Hellelrel vitatkozik. Hadd jegyezzem meg - a két tanulmány alapos áttanulmányozása után - mint saját véleményemet : amennyire a Filozófiai Szemle tanulmány helyes és reális, annyira mésterkélte előrancigált a Forgács Hermannat támadó érve. A földesi-féle könyv helyes, hogy idézi Heller egy helytelen példáját de túl hosszán, túl nagy garral teszi azt. Hermann és Heller jelentőségét / és tegyük hozzá: revizionistákként való megmerevítését / szolgálják a nem kellőképpen megindokolt tartalmu és formájú támadások.

A nemzetközi helyzettel kapcsolatban Hermann kijelentett hogy ő Hruscsov- pártibb, mint valaha.

3.1.2.4-22133/1

3

Heller különben nem igen szült bele a nemzetközi kérdésekre.

"Dávid Mátyás "

Értékelés: A jelentés értékes, felhívja a figyelmet a Lukács György körében tartozó Heller és Hermann körüli problémákra, s az ezzel kapcsolatos filozófiai ciklusra. Érdekes a Hermann és Heller közti különbség jelzése.

Utasítás: Az ü.ynöknek feladatul adtam Hermann és Hellerrel való további foglalkoztatást, s annak eredményéről való jelentés adást.

Borók Kálmán r.fndgy.

K: 5 plé.

G: F.Kné

16/1804

B.M. II/5-e alosztály

Szigoruan titkos!

Adta: "Dávid Mátyas"

Vette: Borók Kálmán r.fhdgy.
1960. VIII.15.

Tárgy:

J e l e n t é s
Budapest, 1960. szeptember 12.

Beszéltem a visegrádi nyaralásukból is visszaérkezett Hermann Istvánnal és Heller Agnessel.

Ami Hellert illeti - akiről továbbra is fenntartom, hogy /legalább-
is egyelőre/ jobbra áll Hermanntól és nem tud szabadulni elfogult-
ságoktól és sértődöttségektől - hosszan beszéltem a "Magyar
Filozófiai Szemle" két számában megjelent Makai-Földesi tanulmányról
Heller továbbra is úgy tesz, mintha nem olvasta volna a tanulmányt,
és a "tanulmány felháborodott olvasójától" értesült volna annak
anyagáról. Kétségtelen azonban, hogy olvasta a tanulmányt. Idézett
belőle, st.

Heller hibája, hogy nem hajlandó elfogadni azokat a részeket
sem, ahol a tanulmánynak nyilvánvalóan igaza van. Hibája továbbá,
hogy Makai Mariát /Földesit már kevésbé/ nem egyszerűen "tévedő"-nek

vagy "szektáns"-nak, hanem olyan gonosz karrieristának tartja, akivel "nem hajlandó egy táborban lenni." Hibája még Hellernek, hogy a tanulmányban idézett Kolakowski lengyel revizionistát továbbra is nagy embernek, jó marxistának tartja, összefoglalva: Heller a tanulmányhoz nem egy igazi marxista módján viszonylik, akinek meg kell néznie, mit tanulhat a bírálatból és - anélkül, hogy azt merném mondani magamról, hogy jártas lennék a marxista filozófia, különösen pedig a bontakozóban lévő marxista etika dolgaiban - úgy látom, hogy Heller nem szabadult meg a revizionizmus - legalábbis egyes - mozzanataitól.

Kétségkívül igazsága van azonban Hellernek abban, hogy Makai több helyütt /A Judith-Holofernes problémánál, a volt barát feljelentésének erkölcsi problémájánál, stb. stb./ önkényesen idézte az ő 1957-ben, kis példányszámban kiadott jegyzeteit és igaz az is, hogy soha nem bírálta meg könyveiben ki nem adott egyetemi jegyzeteket Heller azt állítja, hogy ő másfél évtizede átdolgozta, könyvvé formálta a jegyzeteket és a könyvkéziratot beadta a "Gondolat" könyvkiadónak, amely nem adta ki azt. Heller szerint ebben a kéziratban jelentősen módosította az 1957-es jegyzeteket.

Meg kell tehát alaposan vizsgálni, milyen ez az átdolgozott kézirat!... Nekem az meggyőződésem, hogy abban is találni revizionista hibákat. De ezek revizionista hibák nem oldják fel azt a hibát, amit Makai is elkövetett, amikor - mint ezt kétségtelen - egyes helyeken önkényesen idézte és önkényes következtetéseket vontak le. 3 hiba az is, hogy 1960-ban nem az 1959-es, hanem az 1957-es változatot bírálta, holott - Heller szerint - tudtak róla, hogy van ilyen változat.

Múltkori jelentésemben a Makai-Földesi cikket csak arányai miatt bíráltam, amiatt, hogy Hellernek tulzott jelentőséget tulajdonítana most ezt az arányt egészítem ki, hogy önkényeskedések is vannak a tanulmányban. Ez nem jelenti azt, hogy ne volna sokban igazuk a mai Hellerről is és hogy - Heller ürügyén, kapcsán - nem mondana sok olyasmit a tanulmány, amit végre ki kellett mondani és ami értékes nyersanyag egy valóban marxista etika számára.

Mondottam Hellernek, hogy ha - "az öt tájékoztatók jóvoltából" - ennyi hibát lát a Makai-Földesi tanulmányban, miért nem fordul a párthoz, miért nem bíraltatja meg pártszervekkel pontról-pontra a Makai-Földesi tanulmányt? Heller erre azt a helytelen választ adta, hogy neki nem lehet igazsága a pártnál és különben is, Makait nem tekintti ellenfélnek. "Ha Szigeti József irt volna ellenem, - mondotta - aki pedig szintén ártott nekünk, felvenném a kesztyűt. Így azonban nem." Kétségtelen, hogy Hellernek eme álláspontja mögött nem csupán sértődöttség van, hanem bizonyos revizionista nézetek fentartása is, amely nézeteket nem mer és nem kíván a párt ítélőszéke elé vinni.

Összefoglalva a Hellerrel kapcsolatos bonyolult problémákat, a következőket látom:

- 1./ Hellernek ma is vannak revizionista nézetei, de mindenestre sokat változtak is azok és befolyással van rá az a tény, hogy az irodalmi életben, a kritikában antimarkxista nézetek megerősödését látja.
- 2./ A Makai-Földesi tanulmánynak sok értéke van, de eltulozza az

arányokat és vannak részei, amelyek önkényesnek tűnnek. Miután nagyjelentőségű kérdéstről - a hiányzó marxista etika problémáiról van szó, helyes volna hát, ha a párt megvizsgálná, mindenütt helyesen idézték-e Lukács Heller 1957-es jegyzeteit és azt is megvizsgálná; kijavította-e Heller a "gondolat"-hoz beadott kéziratában az 1957-es jegyzet hibáit? /Ahogy én látom: részben kijavította, de csak részben./

3./ Meg kellene vizsgálni, hogy a filozófiai életben nincsenek-e baloldali elhajlások és hogy Lukács filozófiai revizionizmusának helyes bírálata közben nem folytatnak-e egyesek hajszát /nem elvi hajszát/ Lukács és a Lukács-tanítványok ellen?

"David Mátyás"

Megjegyzés: Az úgynök a mi utasításunkra foglalkozik rendszeresen Hermann Istvánnal és Heller Agnessal. A jelentés nem ellenőrzött de megbízhatónak tartom.

Értékelés: Az úgynök jelentése értékes. Hermann és Helleert mint Lukács György tanítványokat és jelenleg is a bizalmas köréhez tartozókat kell tekinteni. Irodalmi értelmiségi körökben eléggé figyelemmel kísérik magatartásukat, megnyilatkozásait. A körülöttük kialakult vitában kétféle tendencia látható. Az egyik: a régi jobboldali nézeteik alapján igyekeznek megbélyegezni őket. A másik a jelenlegi hibáikról, magatartásukról téves nézeteikről sem mond reális bírálatot.

Utasítás: Az úgynöknek feladatuk adtam, hogy továbbra is tartson kapcsolatot Hermannal és Hollerrel, s erről tegyen jelentést.

Borók Kalmán r.fhdgy.

K: 5 plá.
C: Bné.
16/2167

E.M. II/5-e alosztály

Szigoruan titkos!

Adta: "Dávid Mátvás"

Vette: Borók Kálmán r.fhdgy.
1960. VIII.23.

Tárgy:

J e l e n t é s

Budapest, 1960. szeptember 12.

"Dávid" Mátvás" jelenti:

Beszéltem Hermann Istvánnal és Heller Ágnessel.

Hermann ellen fordult ifju barátja, Szerdahelyi István is, aki mint Hermann, de Heller is mondja - "ugy ing jobbra-balra, ahogy azt pillanatnyi hangulatai diktálják." Szerdahelyit Hermannék most már komolytalan embernek látják, aki csak azért rokonszenvezik az irodalmi baloldallal, mert utálja a narodnyikokat, ugyanakkor azonban képes antikommunista tételek elfogadására és népszerűsítésére. Gyertyánról az a véleményük, hogy "tudatosan, megálatottan belődik el egyre jobban antikommunista irányba."

Hellert mélyen leveri az, hogy jön a szeptember, kezdődik a tanítás. Ellentétben Hermannal, aki szeret tanítani, Hellert a tanárkodás nemcsak azért bántja, mert rosszul van fizetve és mert időt von el a tudományos munkától, hanem mert "megalázó számomra, tudós számára 15 éves leányokkal foglalkozni és mindig visszatartani gondolataimat."

"Dávid Mátvás"

K: 5 plá.
G: Bné.
16/2161

Borók Kálmán r.fhdg

TÖRTÉNETI
ÁLLAMBIZTONSÁGI SZOLGÁLTATÓK
TÖRTÉNETI LEVÉLTÁRA
LEVÉLTÁR

3.1.2. M-22133/1

Adta: "Dávid Mátyas"

Vette: Borók Kálmán r.fhdgy.
1960. XI. 29.

Tárgy:

J e l e n t é s

Budapest, 1960. december 20.

"Dávid Mátyas" jelenti:

Hermannékkal többször beszéltem az elmúlt hetekben.

landó volt belátni, hogy Hruscsov vonala nem jelent elvi enged-
ményt az imperializmusnak, de hozzátette, hogy "ha Kennedy
okosan engedékeny, az imperializmus ha nem is nő bele békésen
a szocializmusba, de békésen halhat el."

Heller is haj-

Eörsi Istvánról Hermann is, Heller is - egybehangzóan - el-
ítélően nyilatkoztak. "Most ismertem meg igazán, - jelentette
ki Hermann-, hogy milyen gondolat-szegény ember ez az Eörsi.
Romantikus hülye. Lehet, hogy türethető műfordító lesz belőle,
de igazi költő, s pláne... gondolkodó semmiesetre sem."

Borók Kálmán r.fhdgy.

K: 5 pld.
C: Bn6.
16/2994

TÖRTÉNETI
KÖZLEKEDÉSEK
TÖRTÉNETI LEVÉLTÁR
KÖZLEKEDÉSEK
TÖRTÉNETI LEVÉLTÁR

M

M

Adta: "Dávid Mátvás"Vette: Borók Kálmán r.fhdgy.
1960. XII. 14.Tárgy: Hangulati

J e l e n t é s

Budapest, 1961. január 6.

"Dávid Mátvás" jelenté:

Többször beszéltem ezekben a napokban Hermann Istvánnal a és Heller Agnessal, s ott voltam a Hermann által "förendezett" "Dollárpapa" előadásán a "József Attila" gimnáziumban. Mind Hermann, mind Heller fel voltak háborodva a legújabb "Élet és Irodalom"-ban megjelent "Két fiatal költő és egy kritikus beszélgetése" c. írás nagyképü hangvétele, butaságai miatt. Különösen a "kritikus" /Gyurkó László/ butaságai miatt. Elmondották, hogy barátjuk, Fehér Ferenc i - akit nem ismerek személyesen, de akit Hermannék még egy évvel ezelőtt is, mint tőlük jobbra állót jelöltek meg - felháborodott a cikke.

Heller szerint "a kínai-szovjet ellentéték azért nem fejeződtek be, de azért nem vált be a szektások roménysége, s nem jutott uralomra Malenkov. "Kérdő - némiképpen elhatároló - formában vetette fel Heller, hogy "ugye azért itt nem lesz forint-átváltás?"

A Kádár-beszédet különben Heller, de különösen Hermann nagyon megnyugtatónak találták. Heller azért megjegyezte: "A kínaiak biztosan nem örülnek Kádár nem jugoszlávellenes beszédének."

"Dávid Mátvás"

K: 5 pld.
G: 2db.
16/73

II/5-c. osztály

Szigorúan titkos!

Adta: "Dávid Mátvás"

Vette: Borók Kálmán r.f.
1960.XI.9.

Tárgy: Összefoglaló

J e l e n t é s

Budapest, 1961. március 15.

"Dávid Mátvás" ügyn.jelenti:

Pártonkívüli irod. csoportok az ellenforradalom után.

- 3 -

7./ Az irodalmár jellegű Lukács György-tanítványok - mármint azok, akik itthon maradtak - az irodalmi, kritikai életben vislag a baloldalon vannak. A volt MDP-tag Heller Agnes - aki a filozófiában távolról sem merés revizionista nézetektől - az irodalomkritikában szembezállt - többek között - Lutter Tibor Joyce-tanulmányának polgári nézeteivel."

3.1.2. M-22133/1

TÖRTÉNETI ÁLLAMBIZTONSÁGI SZOLGÁLTATÓK TÖRTÉNETI LEVÉLTÁRA LEVÉLTÁR

Borók Kálmán r.fhdgy.

K: 4 pld.
G: Fné.
16-600.

Adta "Dávid Mátvás"

Vette: Borók Kálmán r.fhdgy
1961. 11.3.

Tárgy:

J e l e n t é s
Budapest, 1961. február 14.

"Dávid Mátvás" jelenti:

Hermann Istvánnal és Heller Ágnessel két alkalommal beszéltem az elmúlt időszakban. Mindkét alkalommal azonban csak viszonylag röviden és politikai, ideológiai kérdések nem merültek fel. Felmerül azonban néhány személyi kérdés

1./ Kiderült, - amit nem tudtam - hogy Hermannék a Gera György - Szekeres György - Orbán Ottó - Varga Iván - Kéri Tamás féle társaságból nemcsak Orbán Ottóval vannak jóban, /amit eddig is tudtam és jelentettem/, hanem a többiekkel is, elsősorban Szekeresrel. Részt vettek Szekeres Wallenberg utca 2. sz. alatti új öröklakásának felszentelésén is és igen jóban vannak Szekeres mennyasszony-jelöltjével, aki egyenlőre még különvált /de nem hivatalosan elvált/ felesége Konrád Györgynek. A "parti" összehozása körül is lehetett szerepük Hermannéknak! Ugyazintén szerepe volt Hellernek Gera György új házasságában: Ger ugyanis Heller egy egészen fiatal tanítványát, Réti Andreát vett el. Az öket Szekeresrel összekötő társaságnak - mint Hermann szösz szerint hangsúlyozza - "oszlopos tagja" egy Szabados Olga nevű nő, a kivégzett Szőnyi Tibor nőtestvére.

2./ Érdekes személyi motívumokat tudtam meg Hermannék talán legbizalmasabb barátjáról, az Enciklopédiánál dolgozó, zavaros fejű, de számos irodalmi kérdésben velünk tartó, vagy legalábbis eddig velünk tartott Szerdahelyi Istvánról. Megtudtam, hogy Szerdahelyi édesapja - Hermann kifejezésével - "spekuláns dzsentri", aki az USA-ba disszidált, ott egyetemi előadó és onnan küld szép küldeményeket fiának. S megtudtam, hogy Szerdahelyi felesége, Passuth Krisztina /Passuth László író leánya/ beleszeretett a Hermannék köréhez /vagy legalábbis e kör külső pereméhez/ tartozó Kemény István szociológusba /ugy tudom az ellenforr. után egy ideig ült/ és ezáltal a Hermannék által ohajtott Szerdahelyi-Passuth házasságveszélyben van. Ugyanakkor bántja Hermannt, hogy - mánt mondja - akarata ellenére lényegében ő hozta össze Keményt és Szerdahelyi-

"Dávid Mátvás"

Megjegyzés: Az ügynök a mi utasításunkra foglalkozik Hermannékkal.

Borók Kálmán r. fhdgy.

K: 5 pld.
G: F. Kne
16/ 265

FŐRTÉNYNETI LEVÉLTÁR

ÁLLAMBIZONTSÁGI SZOLGÁLTATÓK

3.1.2. M-22133/1

Adta: "Dávid Máttyás"

Vette: Borók Kálmán r.fhd
1961. III.13.

Tárgy:

J e l e n t é s

Budapest, 1961. március 20.

"Dávid Máttyás" ügyn. Jelenti:

Az elmúlt időkben többször is beszéltem Hermann Istvánval, és Heller Agnessel. Az irodalmi irányelvekkel kapcsolatban elég pozitíven nyilatkoztak.

2./ Igen érdekes adalékokat mondott el Lukácsról Hermann. Szóba hoztam a Hegel "Estétika" - 1952-ben megjelent - első kötetét, amelynek előszavában Lukács nemcsak hogy a klasszikusok között említett Sztálint, hanem "zeneiális nyelvtudományi dolgozatról" irt. Hermann kijelentette, hogy "igen, Lukács többször is megette hogy éppen az általa tökéletesen primitívnek tartott nyelvtud-1 dolgozatot agyba-főbe dicsérte, majd egészen más következtetéseket hozott ki, mint Sztálin." Kérdeztem tőle, mi erről a véleménye? Heller közbeszólt, hogy "ez életmentés volt, de ami még fontosabb, a munkalehetőség, a marxizmus terjesztési lehetőségé- nek védelme." Hermann erre kijelentette, hogy "ez nem így van, mert a Sztálint elismerő élet és munkavédelmen túl Lukács 1951- ben és 52-ben valóban irt több olyasmit, ami tökéletes cinizmus- ra vall. Később - Heller ösztönzésére - Hermann visszaszívta ezt, olyképp, hogy "van nem aljas cinizmus is", de aztán - a beszélge- tés végén - mégis csak leszögezte: "Nát igen, Lukács sem hibátlan. Ha például 1956 november 3-án éjjel, lényegében közönyből, azért, hogy ne vesszen össze Szántó Zoltánékkal, nem megy be a jugoszláv követségre, ő ma pártvezetőségi tag és én meg egyetemi tanár va- gyok Szegeden." Hermann Lukácsot, - s a Lukácsot éjjel telefonon a követségre hívó Szántó Zoltánét - okolja azért, hogy "nem úgy illeszkedtem be a Kádár-rendszerbe, mint helyes lett volna." Heller közbeszólt, hogy "hiszen te már a legelején exponáltad magad a rendszer mellett és látod, mire viúted" - amire Hermann így válaszolt: "Éppen itt van a Lukács-probléma".

Borók Kálmán r.fhdgy.

K: 4 pld.
G: Fné.
16- 641.

TÖRTÉNETI ÁLLAMBIZTONSÁGI SZOLGÁLTATÓK TÖRTÉNETI LEVÉLTÁRA LEVÉLTÁR

3.1.2.M-22133/1

18

Adta: "Dávid"

Vette: Benedek Endre szás.
1961. VI. 7.

Tárgy:

J E L E N T É S
Budapest, 1961. június 15.

"Dávid" jelenti:

Hermann István, különösen azonban Heller tovább kamatoztatták a Szalai vitát, érezhetően, hogy elvi támogatásukban benne rejlik valahol a Szalai is.

Heller szerint ugyanis, aki szerint Szalaiinak lényegében igaza volt - a Fukász nálam csupán azt a célt szolgálta: "Szalai ne tudjon tekintélyé nőni és ne Szalai, hanem ő menjen ki Braziliába egy szociológiai kongresszusra".

Szántó Miklós ES-ben megjelent cikkével Hermann nagyjából egészében egyetértett. Heller erről a kérdésről nem nyilatkozott.

..

Benedek Endre r.szds.

Készült: 4.pld.2.lap.
Gépelte: S.M.
Fnytsz: 16-1224.

TÖRTÉNETI LEVÉLTÁR

ÁLLAMBIZTONSÁGI SZOLGÁLTATÓK